HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מאי דכתיב [א] [1]ואני תפלתי לך ה' עת רצון [א]אימתי (א)עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא [2]כה אמר ה' בעת רצון עניתיך ר' אחא ברבי חנינא אמר מהכא [3]הן אל כביר ולא ימאס וכתיב [4]פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי תניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' (א) אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם אמר ר"ל [ב]כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר [5]כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנא' [5]הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר [6]למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קרא [7]אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי וכתיב בתריה [8]כי מוצאי מצא חיים. אמר רב חסדא [ג]לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל: [9]על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר ר' חנינא לעת מצא זו אשה שנא' [10]מצא אשה מצא טוב ב)במערבא כי נסיב איניש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' מוצא דכתיב [11]ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' ר' נתן אומר לעת מצא זו תורה שנאמר [8]כי מוצאי מצא חיים וגו' רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה שנא' [12]למות תוצאות תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות בגימטריא הכי הוו קשה שבכלן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא ר' יוחנן אמר לעת מצא זו קבורה א"ר חנינא מאי קרא [13]השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי איניש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא מר זוטרא אמר לעת מצא זה בית הכסא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו. אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתי' [14]אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים (ב) בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ג)ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד [ד]לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. ד)רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיעו (ג) יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב [15]אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב [16]יגיע כפיך כי תאכל ה)אשריך וטוב לך [ה]אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר' אמי מאי דכתי' [17]ועוזבי ה' יכלו [ו]זה המניח ס"ת (ד) [ז]ויוצא רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא [ח]בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו [ט]רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי [י]לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו

עת רצון. אלמא יש שעה שהיא של רצון: **כביר לא ימאס.** תפלת הרבים לא ימאס: **מקרב לי.** ממלחמות הבאות עלי: **כי ברבים היו עמדי.** שהתפללו עמי: **פדה בשלום.** זה שעסק בדברי שלום דהיינו תורה דכתיב וכל נתיבותיה שלום (משלי ג) וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא לידי אחוה ושלום: **הנני נותשם מעל אדמתם.** סיפיה דקרא הוא: **מקדמי.** שחרית: **מחשכי.** ערבית. כלומר מאריכין בבית הכנסת: **שיעור של שני פתחים.** רוחב יכנס לפנים שלא ישב סמוך לפתח דנראה עליו כמשוי עכוב בית הכנסת ויהא מזומן סמוך לפתח לצאת: **יתפלל לעת מצא.** יתפלל שיהו מצויין לו כשיצטרך: **לעת מצא זו מיתה.** שימות במיתה יפה ונוחה: **אסכרא.** אישטראנגולמנ"ט בלע"ז שבתוך הגוף: **כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא.** כענפי הסירים הנסבכים בגזת הצמר כשאדם נותק בחזקה ומשליך לאחור אי אפשר שלא ינתק הצמר עמה: **כפיטורי בפי ושט.** יש אוקיינוס יש בו מקומות שאינו מקבל ברזל ומחברין לוחי הספינה ע"י חבלים ועקלים שתוחבים בנקביו ותוקעין אותו בדוחק לפי שהם גסין כמדת הנקב: **פיטורי.** חבלים דמתרגמינן ופטורי ציצים (מלכים א ו) אטונין: **בפי ושט.** הוא הנקב שהוא עגול כפי ושט: **כמשחל בניתא מחלבא.** כמושך נימת שער מתוך החלב: **זיבולא בתרייתא שלמא.** שיהא לו שלום כל ימי חייו ואף ביום קבורתו עד השלכת עפר האחרונה שבכיסוי קבורתו: **זיבולא.** פלאד"א בלע"ז: **לעת מצא זה בית הכסא.** שיהא דר במקום שיש בית הכסא סמוך לו. לפי שהיתה קרקע של בבל מצולת מים ואין יכולין לחפור שם חפירות והיו צריכין לצאת בשדות ולהתרחק מאד: **המצויינים.** ציון ואסיפת צבור: **ביני עמודי.** שבית המדרש נכון עליהם מלמעלה: **שכל זמן ששמעי בן גרא קיים כו'.** דסמוך למיתת שמעי כתיב ויתחתן שלמה את פרעה (מלכים א ג): **הא דכייף ליה.** אם כפוף הוא לרבו לקבל תוכחתו ידור אצלו. ואם לאו טוב להתרחק ממנו ויהי שוגג ואל יהי מזיד: **מהדר אפיה וגרים.** משנתו כשקורין בספר תורה: **ישלים פרשיותיו.** של כל שבת ושבת: ואפי'

(ה) **רב** ששת מהדר אפיה וגרים. וא"ת והא אמרינן בסוטה (פ"ז ד' לט.) מאי דכתי' וכפתחו עמדו כל העם (נחמיה ח) כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה. ויש לומר התם איירי בקול רם כדי שלא יבטלו קול קריאת התורה[א] והכא איירי בנחת. והאי דקא מהדר אפיה רבותא משמע[ב] אע"ג דמהדר אפיה שנראה כמניח ספר תורה שפיר דמי והאי דאהדר אפיה כדי שיכוון גרסתו. ורב אלפס (מגילה פ"ד) כתב דה"ג מפרשי דוקא שיש שם עשרה אחריני אז יכול ללמוד. אבל אין שם עשרה כי אם עמו לא[ג]. והכא מיירי שהיו שם עשרה בלא הוא ועוד תירץ האלפסי שאני רב ששת שתורתו אומנתו הוא. (ו) ואנן מסתבר לן כי האי ו)תירוצא[ז]: **שנים** מקרא ואחד תרגום. יש מפרשים[ד] והוא הדין ללועזות בלע"ז שלהן הוי כמו תרגום

מסורת הש"ס

א) [יומא סט: תענית כד: יבמות עב. סנהדרין סד.], ב) [יבמות סג:], ג) [מגילה כט. ועיין שם היטב], ד) לקמן דף ל:, ה) [אבות פ"ד מ"א חולין מד:], ו) ולא כדברי ה"ג כל"ל, ז) [ועי' תוס' סוטה לט. ד"ה כיון],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' מאי פדה בשלום נפשי אמר הקב"ה: (ב) שם המצויינים שם בהלכה: (ג) שם הנהנה מיגיע כפו יותר: (ד) שם זה המניח ס"ת כשהוא פתוח ויוצא: (ה) תום' קודם ד"ה רב ששת נ"ל ד"ה שיעור שני פתחים פירש בקונטרס שיעור ב' פתחים ממש צריך להכנס לבית הכנסת שיעור רוחב ב' פתחים שהם ח' אמות אבל זה אינו דמאחר שהוא יושב בב"ה מה לי סמוך לפתח מה לי אינו סמוך וכן אם היה בית הכנסת צר והיה שם רוב עם בע"כ צריך לישב קרוב וסמוך לפתח אלא הכי פי' שלא ימהר להתפלל מיד כשבא בבית הכנסת אלא ישב מעט כדי שתתיישב דעתו עליו שגם זה אין דבר הגון להתחיל מיד שנראה עליו כמשאוי: (ו) ד"ה רב ששת וכו' אומנתו הוא וכתב ואנן מסתבר:

◆

גליון הש"ס

גמ' כל העוסק בתורה כו'. ברי"ף איתא ומלוי בבהכ"נ: שם לעולם ידור כו'. מג"א סימן תר"ח סק"ג: שם בין פסוקא לפסוקא כו'. עי' יומא ע ע"א בתו' ד"ה ולא מפני: רש"י ד"ה כמשחל כו' כמושך כו'. כי מן המים משיתהו שמות ב' (מתרגם מן מיא שחלתיה):

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' מאי דכתי' ואני. נ"ב גי' רי"ף ורא"ש אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר ואני:

◆

רב נסים גאון

ואיכא דאמרי מטה ארמית ממש. ממעשה שהיה לרב פפא אמרי דרב פפא היתה לו מלוה אצל גוי אמר כיון שדחקו רב פפא לגוי במלוה שלו רצה הגוי לעשות לו עלילה במרמה כדי להנצל בה מן התביע' שלו מה עשה נטל תינוק אחד קטן מת והשכיבו על מטה שלו וכסהו בבגדים כדי שלא ירגיש בו אדם ואמר לו לרב פפא בא עמי לביתי ואני נותן לך את שיש לך אצלי הלך אצלו ונכנס לביתו אמר לו הגוי שב לך על המטה נתן עיניו רב פפא בדברים שהיו על המטה קודם שישב עליה ומצא התינוק המת מוטמן בתוך הבגדים והרגיש הדברים שרצה להתעולל עליו עלילות ברשע ומאותה שעה אסרו חכמים לישב על מטה ארמית מפני כן וזה המעשה בקבלה הוא אצלי מרבי אדונינו הרב הקדוש רבנו חושיאל ריש בי רבנן ז"ל ולתחיה וגם מצאתי אותו בתשו' הגאונים כמו כן:

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ח מהלכות תפלה הלכה א' סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן צ סעיף ט:

ל ב מיי' שם וסמ"ג שם טוש"ע או"ח סימן צ סעיף יא:

לא ג מיי' שם הלכה ב סמג שם טור שו"ע או"ח שם סעיף כ:

לב ד מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח שם סעיף יח:

ה [מיי' פ"ג מהל' תלמוד תורה הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף כא בהגה]:

לג ו ז מיי' פי"ב מהל' תפילה הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סימן קמ"ו סעיף א:

לד ח [טור שם]:

ט מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ב [רב אלפס כאן ובפרק הקורא את המגילה דף רע"ג]:

לה י מיי' פי"ג שם הלכה כה סמג שם טור ושו"ע או"ח סימן רפ"ה סעיף א:

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב. אבל בלחש שפיר דמי. ב. בתוס' רי"ש כתב. רבותא נקט דאפי' מהדר. ג. בתוס' רי"ש כתב. דאנו רוצים (צריכים כצ"ל) שיהיו עשרה שומעים לס"ת. ד. יש מפרשים: בתוס' רי"ש כתב, י"מ דהכי מהני לכל הלועזות בלעז שלהם שהתרגום מפרש להבין לע"ה שאינם מבינים בלה"ק וה"ה בלשון לעז שמכירים בו.

◆

לעזי רש"י

אישטראנגולמנ"ט [בו"ן מלנ"ט].
פצע חמור (בגרון המעכב את הנשימה).
פלאד"א [פיליד"א].
מלוא היעה.

◆

מוסף רש"י

ומתפלל עם הצבור. דכתיב כי ברבים היו עמדי (כת"י ודפו"י). **על כל שכני הרעים.** היאך אפשר להיות שכן רע להקב"ה, אלא איזה הוא שכן רע שאינו בא להתראות בבית שכינתי (כת"י ודפו"י). **כחיזרא בגבבא כו'.** כך הנשמה יוצאת במיתת האסכרא בדוחק (דפו"י). **כפיטורי בפי ושט כו'.** וכשמפרקין זו מזו מוליאין אותן בדוחק גדול, כך יציאת הנשמה מן הגוף במיתת אסכרא (דפו"י). **כמשחל.** לשון הוצאה (שמות ב י). **יגיע כפיך כי תאכל.** שאינו חומד בשל אחרים לגנוב ולגזול (חולין מד:). **אשריך בעולם הזה.** שלא תצטרך לבריות (אבות פ"ד מ"א). **וטוב לך לעולם הבא.** דמתוך שהוא נהנה מיגיעו לא בא לידי גזל ונוחל שני עולמות (שם).

◆

רבינו חננאל

וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם. פי' פדה הקב"ה נפשי מכל צרה בעסקי בתורה שהיא שלום, שנאמר וכל נתיבותיה שלום, מקרב לי, זה גמ"ח שמקרבת אפי' הרחוקים. כי ברבים היו עמדי, כלומר הצבור היו מתפללין עמדי במקום שכינתך בבית הכנסת. **אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל.** והנכנס בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל שנאמר לשמור מזוזות פתחי. **אסכרה דמיא כחיזרא מגבבא דעמרא.** פי' חיזרא קוץ, כלומר כמו צמר שנסתבך בקוץ ובא לשלפו מעל גבי הקוץ שאינו יכול לשולפו אלא בשבירת צמחי הקוץ, כך מיתת אסכרה. אבל מיתת נשיקה היא סתימת הפה בלא צער, כגון ותישק ידי לפי. **רב ששת מהדר אפיה וגריס אמר אנן בדידן ואנהו בדידהו.** דוקא רב ששת וכיוצא בו דתורתו אומנתו היא, אבל האידנא קיימא לן כרבא דאמר רבא [ב]פ' ואלו נאמרין כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה, וכש"כ במילי דעלמא דאסור.

תורה אור השלם

1. וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: תהלים סט יד 2. כֹּה אָמַר יְיָ בְּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ וּבְיוֹם יְשׁוּעָה עֲזַרְתִּיךָ וְאֶצָּרְךָ וְאֶתֶּנְךָ לִבְרִית עָם לְהָקִים אֶרֶץ לְהַנְחִיל נְחָלוֹת שֹׁמֵמוֹת: ישעיהו מט ח 3. הֶן אֵל כַּבִּיר וְלֹא יִמְאָס כַּבִּיר כֹּחַ לֵב: איוב לו ה 4. פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי: תהלים נה יט 5. כֹּה אָמַר יְיָ עַל כָּל שְׁכֵנַי הָרָעִים הַנֹּגְעִים בַּנַּחֲלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל הִנְנִי נֹתְשָׁם מֵעַל אַדְמָתָם וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֶתּוֹשׁ מִתּוֹכָם: ירמיהו יב יד 6. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא 7. אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזֹת פְּתָחָי: משלי ח לד 8. כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ: משלי ח לה 9. עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא רַק לְשֵׁטֶף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יַגִּיעוּ: תהלים לב ו 10. מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ: משלי יח כב 11. וּמוֹצֶא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצוֹדִים וַחֲרָמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֵא יִלָּכֶד בָּהּ: קהלת ז כו 12. הָאֵל לָנוּ אֵל לְמוֹשָׁעוֹת וְלֵאלֹהִים אֲדֹנָי לַמָּוֶת תּוֹצָאוֹת: תהלים סח כא 13. הַשְּׂמֵחִים אֱלֵי גִיל יָשִׂישׂוּ כִּי יִמְצְאוּ קָבֶר: איוב ג כב 14. אֹהֵב יְיָ שַׁעֲרֵי צִיּוֹן מִכֹּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב: תהלים פז ב 15. הַלְלוּיָהּ אַשְׁרֵי אִישׁ יָרֵא אֶת יְיָ בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: תהלים קיב א 16. יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: תהלים קכח ב 17. וְשֶׁבֶר פֹּשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו וְעֹזְבֵי יְיָ יִכְלוּ: ישעיהו א כח